

05.10.2023

Група № 31

Урок № 13

Тема уроку: «Життєвий і творчий шлях **Миколи Куліша**. Проблема готовності українського суспільства бути українським у сатиричній комедії «**Мина Мазайло**»»

Мета уроку: повторити й поглибити вивчений матеріал про розвиток української драматургії й театру; ознайомити з основними тенденціями української драматургії 1920-1930 років; донести до розуміння учнів новаторську суть театру Леся Курбаса та драматургії Миколи Куліша; показати велич і трагедію життя і творчості письменника-драматурга; удосконалювати вміння конспектувати лекцію, проводити аналогії між явищами, фактами, подіями; виступати з повідомленнями; виховувати любов до театру.

Матеріали до уроку:

1. Опрацюйте ст. 117-121 у базовому підручнику: *Українська література (рівень стандарту): підручник для 11 кл. закл. загальн. середн. освіти/ Олександр Авраменко. – К.: Грамота, 2019. – 256 с.*

2. Перегляньте відео до уроку на [YouTube](https://www.youtube.com/watch?v=0QHxWuHqy4g&ab_channel):

https://www.youtube.com/watch?v=0QHxWuHqy4g&ab_channel

3. Законспекуйте матеріал до уроку в робочому зошиті (ОСНОВНЕ): *Запишіть біографію Миколи Куліша в робочому зошиті, або створіть презентацію про нього та його творчість.*

Микола Куліш — один з найяскравіших та найбільш оригінальних українських драматургів першої половини минулого століття.

Розквіт його творчої активності припав на 20-ті – початок 30-х років – період відродження, розвитку та трагедії України.

М.Куліш – один з засновників української модерної драматургії. Його п'єси нічим не поступаються кращим світовим зразкам. Їх постановка у “Березолі” Леся Курбаса дала

можливість двом корифеям українського театру в синтезі тексту і режисерського таланту показати найболючіші проблеми тих років.

Микола Гурович Куліш народився 6 грудня 1892 року в селі Чаплинка Херсонської області. Родина його батьків жила бідно: батько майже все життя провів у наймах, мати від важкого життя (теж у наймах) передчасно померла.

Миколі з дитинства довелося служити у панських економіях. “Люблю... голоту. Серцем її люблю”, – напише згодом драматург. Матеріальні нестатки, життя в сирітському будинку все ж не перешкодили здібному хлопцеві закінчити сільську школу (1901-1905).

1905 року місцева інтелігенція, зважаючи на неординарні здібності Миколи та його прагнення до навчання, збрала гроші і послала хлопця вчитися у вищу початкову школу в Олешків (тепер — Цюрюпінськ). Але коштів на закінчення навчання не вистачило, і Микола опинився в притулку олешківського благодійного товариства.

Через його бунтарський дух, М. Куліша 1908 року виключили зі школи. Тут вдруге на допомогу майбутньому драматургові приходять прогресивна інтелігенція. Завдяки турботам молодих вчителів Микола Гурович вступає до громадської чоловічої гімназії. Він виявляє себе як талановитий та всебічно розвинений юнак. Випускає рукописний журнал, пише вірші, ставить аматорські вистави.

В гімназії Микола знайомиться і починає товаришувати з І. Шевченком (гімназійна кличка “Жан”), майбутнім драматургом і прозаїком, відомим під ім'ям Івана Дніпровського. 1913 року гімназію було закрито, і Микола, маючи надію таки отримати атестат про закінчення гімназії, їде на Кавказ, де було легше скласти екзамени екстерном.

Підготовку до вступу в університет (Микола хотів

навчатися в Одеському університеті, куди і приїхав після закінчення гімназії) перервала світова війна. М. Куліш пішов у Одеську школу прапорщиків. Закінчивши її 1915 року, їде на фронт. Незважаючи на загрозу трибуналу, він залишає військову частину і їде до Олешок, щоб заручитися і попрощатися зі своєю дівчиною Антоніною.

Вже на фронті він знаходить можливість взяти з нею шлюб. Штабскапітан Куліш добровільно зголошується залишити штаб і піти на передові позиції. Навіть під час війни письменник продовжує писати вірші, а також одноактові п'єси для солдатського драмгуртка.

У 1917 р. Куліша, як найавторитетнішого і найпрогресивнішого офіцера, обрано депутатом на військовий з'їзд Західного фронту, що проходив у Луцьку.

1918 року Микола Гурович Куліш прибуває до рідних Олешок і відразу з головою поринає в культурно-громадське життя. Він очолює виконком міської Ради робітничих, селянських і червоноармійських депутатів, у Дніпровському повіті організовує культурно-політичне українське товариство “Просвіта” і стає його головою.

Намагається вирішити й питання економічного плану, щоб дати товари і заробіток населенню, скасовує царську тюрму в Олешках з наміром перетворити її на майстерню. Того ж року вступає до Комуністичної партії.

Коли на Олешки почали наступати десантники Антанти, що знищували всіх причетних до української революції, Директорія наказала всім відступати без бою. Незважаючи на це, М. Куліш у Херсоні збирає півтори тисячі олешківських утікачів, сформувавши таким чином “Перший Український Дніпровський Полк” (існує версія, що цей полк формально належав до військ отамана Григор'єва-Тютюнника, які скинули в море війська Антанти).

З цим полком Микола Куліш, як начальник штабу, проходить шлях від Херсона до Києва. Юрій Яновський у своєму романі “Вершники” описав полк Куліша під назвою “олешківського батальйону Шведа”, а сам Микола Гурович став прототипом комісара Данила Чабана, якого Яновський характеризує як “майбутнього письменника”.

До речі, коли роман “Вершники” (1935) вийшов друком, сам Куліш перебував уже на Соловецькій каторзі...

Влітку 1919 року, під час другого наступу Денікіна, Куліш перебуває у підпіллі. Коли Радянська влада знов утвердилася на східній Україні, Куліш знову повертається до рідних Олешок. Тут, аж до переїзду в Одесу, він редагує газету, завідує повітовим відділом народної освіти. Він сприяє відкриттю українських шкіл та дитячих притулків, пише буквар “Первинка”.

В той час драматургу довелося вперше потрапити за ґрати, адже його діяльність під час війни “не зовсім співпадала з інтересами більшовицької армії” (зі слів дружини письменника Антоніни Куліш полк Миколи змальований у романі Ю. Яновського “Вершники”, зовсім не “сповідував” більшовицької політики). Олешківський виконком бере Куліша на поруки.

Перебуваючи на посаді, яка вимагала постійних поїздок по району, Микола Куліш на власні очі бачив страшну трагедію голоду 1921 року. Побачене спонукало драматурга до написання першого твору – драми “97”. 1922 року Куліш переїжджає до Одеси. Там він працює в губнаросвіті і остаточно закінчує драму “97” (1924 р.).

Цього ж 1924 року Куліш висилає в тодішню столицю України Харків п’єсу, а 9 листопада в театрі ім. Франка відбувається її прем’єра. 1925 року, лише за рік після написання, “97” було поставлено в Нью-Йорку та інших містах США. Проте фінал твору, в якому автор на вимогу цензури змушений був врятувати від смерті головного героя Мусія Копистку, не задовольняв М. Куліша.

“Фінал може бути тільки один, – писав він у Дніпровському 10 грудня 1924 року, – загибель комнезаможу на селі під добу голоду. І коли хтось переробить фінал... внутрішня будова п’єси буде порушена”.

Дві сили зіткнулися в сюжеті п’єси, одна народжена іншою – революція та голод. І обидві вони мертвотні, і сіяти можуть лише смерть. Тема села та його знищення знаходить своє місце в драмах “Комуна в степах” (1925, 1931) та “Прощай село!” (1933).

У п’єсах Куліша часто переплітаються комедійне та трагедійне начало. У п’єсі “Отак загинув Гуска” (1925) головний герой осмислюється і як комедійний, і як трагедійний персонаж. “Хулій Хулина” (1926) – теж

комедія, хоча й “сатира – без найменшого проблеску. Радянська Україна – якась суцільна божевільня” – пише про неї один з тогочасних “політрецензентів”: двоє шахраїв, що вдають із себе за партійних босів, протягом певного часу дурять ціле містечко на чолі з місцевими партійними чиновниками.

П’єсу пройнято атмосферою трагічної сатири, яка оголює ідею абсурдності буття у мертвому полі радянської офіційної дійсності, яку зображено в формі балагану. В мелодрамах “Зона” (1926) та “Закут” (1929) драматург безпосередньо звертається до теми переродження революційної ідеї, катастрофи фанатизму, висвітленої у попередніх п’єсах.

Комуни, партократизм, комуністичний фанатизм набувають чітко окресленої думки про соціалізм як “хвору мрію”, утопічний й небезпечний соціально-психологічний експеримент у “Народному Малахії” (1927). Головний герой, Малахій Стаканчик, пройнявшись ідеєю морального вдосконалення людства, врешті-решт втрачає розум. Фанатична віра в “голубую даль” призводить до його загибелі.

Прем’єра цієї резонансної п’єси відбулася на сцені “Березолу” 31 березня 1928 року, але була нищівно розкритикована та з часом знята з репертуару. На той час М. Куліш був президентом ВАПЛІТЕ. Але починався процес знищення новітньої української літератури. На початку 1927 року Микола Куліш та інші члени ВАПЛІТЕ на вимогу ЦК КП(б)У змушені були виключити з організації Хвильового, Ялового та Досвітнього. 25-28 січня 1927 року з метою створення нової літературної “пролетарської” організації ВУСПП (Всеукраїнська Спілка Пролетарських Письменників), що мала стати опозицією до ВАПЛІТЕ. було проведено з’їзд пролетарських письменників від ЦК КП(б)У.

Це був початок кінця. Не допомогли навіть виправдання і покаяння Хвильового, Ялового та Досвітнього. І за Резолюцією Загальних зборів ВАПЛІТЕ від 14 січня 1928 року в місті Харкові більшістю голосів (утримався О. Громов) спілка, яка об’єднувала найталановитіших письменників (І. Дніпровський, Майк Йогансен, Микола Куліш, Петро Панч, Юрій Смолич, Павло Тичина, Юрій Яновський та ін.), самоліквідувалась. 1934 року М. Куліша виключають з Комуністичної партії за написання

“антипартійних націоналістичних п’єс”. А 8 грудня під час похорону найближчого друга – І. Дніпровського – М. Куліша прямо з вулиці енкаведисти забирають у свій “воронок”.

Вилучена під час обшуку п’єса “Такі” (рукопис) зникла в архівах КДБ. З кіносценарію “Парижком” залишився лише уривок. Рукопис роману згорів під час війни в окупованому Харкові. На закритому судовому слуханні 27-28 березня 1935 року велику групу “націоналістів”, серед них і М. Куліша, засудили на 10 років спецтаборів.

Окрім стандартних у таких випадках звинувачень Кулішеві інкримінували ще й членство в ОУН. Під час відбуття покарання М. Куліш, як “особливо небезпечний злочинець”, утримувався в спецізоляторі. Його ніхто не бачив, що призводило до існування різних чуток щодо його існування та смерті в таборі. Із архівних документів відомо, що “особлива трійка” УНКВД Ленінградської області постановою ч. 83 від 9 жовтня 1937 року засудила видатного драматурга до розстрілу.

3 листопада 1937 року Миколу Куліша розстріляли разом із великою групою української інтелігенції лісі під Сандармохом (Карелія).

4. Продовжити речення, даючи визначення термінам теорії літератури в робочому зошиті:

Комедія —це...

Репліка — це...

Ремарка — це

Гротеск — це..

Сатира — це...

Сарказм — це ...

Іронія— це...

Водевіль—це...

Трагікомедія —це...

5. Прочитати сатиричну комедію «Мина Мазайло»!!!

Фото виконаних завдань надсилати мені на електронну пошту

ledishade@ukr.net

У темі листа вкажіть ваше прізвище, предмет, номер групи та № уроку.

05.10.2023

Група № 31

Урок № 14

Тема уроку: «Розвінчання національного нігілізму, духовної обмеженості в комедії М. Куліша «Мина Мазайло». Сатиричне викриття бездуховності обивателів, що зрікаються своєї мови й родового коріння»

Мета уроку: з'ясувати причини появи в суспільному житті України національного нігілізму; встановити актуальність п'єси на сучасному етапі; розвивати вміння самостійно мислити, давати власну оцінку прочитаному; формувати усвідомлення своєї приналежності до рідного народу; виховувати патріотичні почуття, гордість за свій рід.

Матеріали до уроку:

1. Опрацюйте ст.121-124, ст. 127-131 у базовому підручнику: *Українська література (рівень стандарту): підручник для 11 кл. закл. загальн. середн. освіти/ Олександр Авраменко. – К.: Грамота, 2019. – 256 с.*

2. Перегляньте відео до уроку на [YouTube](#):

https://www.youtube.com/watch?v=ohABDBnf3kE&ab_channel – I частина

https://www.youtube.com/watch?v=5V0twnMaHjk&ab_channel – II частина

3. Законспекуйте матеріал до уроку в робочому зошиті (ОСНОВНЕ):

«Мина Мазайло»

Жанр. Куліш визначив п'єсу як сатиричну комедію, але у творі має місце трагічність становлення української мови й зацькованого народу, тому - трагікомедія.

Тема (проблема): „міщанство і українізація”.

Ідея: засобами гротеску і разючої сатири автор викриває суспільні антиукраїнські явища наприкінці 20-х років ХХ ст., висміює носіїв великодержавного шовінізму.

Основні персонажі: Мина Мазайло, Мокій, дядько Тарас, Мотрона Розторгуєва (тьотя Мотя), Рина, Уля Розсоха та ін.

Конфлікт політичний. Ставлення персонажів до мови лягло в основу конфлікту, що у творі розгортається у формі дискусій, які породжують

комічні ситуації, визначають основні сюжетні лінії: **Мина - Мокій, Уля — Мокій, тьотя Мотя - дядько Тарас** та ін.

Особливості сюжету

В основу твору покладено начебто анекдотичну історію про те, як харківський службовець „Донвугілля” з Н-ської вулиці Холодної Гори Мина Мазайло вирішив поміняти своє прізвище, у якому вбачав причину своїх життєвих і службових поразок, на престижніше - російське Мазенін. Але Суперечка з приводу цього факту поступово переходить у сімейну дискусію і виходить на рівень національної проблеми.

Особливості п'єси „Мина Мазайло”:

- драму не можна перекласти: втрачається обігрування українських і російських прізвищ;

- немає позитивних персонажів (навіть дядько Тарас половинчастий у своїх думках і вчинках, надто легко здає свої позиції; Мокій не патріот: українська мова цікавить його більше з наукової точки зору);

- у творі містяться досить прозорі натяки на облудність насильницької радянської українізації;

- фіаско для Мيني можливе тільки в літературному творі, бо в той час більшовики підтримували перевертнів.

Стислий переказ твору

Дійові особи:

Мина Мазайло - харківський службовець середніх літ

Лина (Килина) — його дружина

Рина (Мокрина) - їхня дочка

Мокій - їхній син

Уля - подруга Рини

Тьотя Мотя - сестра Мيني з Курська

Тарас Мазайло — дядько Мيني з Києва

Баронова-Козино - вчителька „правильних проізношень” російської

мови

Тертика

Губа комсомольці, друзі Мокія

Аренський

Дія відбувається в домі Мيني Мазайла на Н-ській вулиці, 27, Холодної Гори м. Харкова у тридцяті роки ХХ ст., у період найбільшого поширення українізації.

Перша дія

Рина розповідає Улі, що „Мокій збожеволів од своєї укрмови”, вірші пише українською, а батько, навпаки, хоче їхнє малоросійське прізвище змінити і підшукує собі вчительку, яка б навчила його правильної російської вимови. Рина з матір'ю кличуть у гості тьотю Мотю з Курська - на допомогу. А до Улі Рина звертається з проханням закохати в себе її брата Мокія, який вже „збожеволів від укрмови”.

Мина скаржиться на своє прізвище, через яке, на його думку, усі життєві негаразди. У загсі йому сказали, що прізвище змінити можна, учительку „правільних проізношеній” він вже знайшов - Баронову-Козино. А Мокію, якщо той буде пручатися, виб'є „з голови дур український”. Тим часом Мокій розповідає Улі, що мріє до свого прізвища додати загублену половинку - Квач.

Друга дія

Від Баронової-Козино Мокій дізнається, що батько міняє прізвище, і в гніві зрікається його, а Улі скаржиться на самотність у власній родині. Зворушена Уля дозволяє себе „українізувати”.

Поки Баронова-Козино навчає Мину, Мокій голосно розучує з Улею народну пісню. Навчання закінчується сваркою батька з сином, яка припиняється через приїзд тьоті Моті. Гостя здивована, що на вокзалі написано: „Харків” - „іспортілі город”. Трохи згодом приїздить дядько Тарас з Києва, який у свою чергу дивується, що ніхто на вулицях не розуміє української мови.

Третя дія

У родині тривають суперечки: Мокій свариться з дядьком і обзиває його шовіністом, тьотя Мотя з дядьком Тарасом „ділять” Гоголя. Тьотя Мотя викликала Мокія на дискусію з приводу зміни прізвища, а той запросив ще й комсомольців. Дискусія розпочалася з питання, чи існують взагалі українці як нація, перетворилася на сварку, а скінчилася тим, що тьотя Мотя, дядько

Тарас і Рина пропонують варіанти прізвищ. Дядько підбирає щось схоже на прізвища гетьманів, але Мина погоджується на варіант Рини - Мазенін.

Четверта дія

Уля розповідає Рині, що Мокій зізнався їй у коханні. Рина наполягає, щоб Уля поставила Мокія перед вибором: або вона їде жити в Одесу до тітки, або він погоджується змінити прізвище. Про свій переїзд Уля Мокію сказала, а от образити юнака, у якого закохалася, не змогла й мовчки вийшла.

З'являється Мазайло з газетою, у якій є публікація про заміну його прізвища на Мазенін. Тьотя, Мазайлиха, Рина радіють, дядько Тарас обзиває себе дурнем.

Через деякий час з'являються комсомольці і Уля. Вони принесли газету „Комсомолец України”, у якій опублікований наказ про звільнення „з посади... за систематичний і зловмисний опір українізації службовця М.М. Мазайла-Мазеніна”.

- Що ж змушує людей змінювати прізвище?

Звісно, буває і таке: прізвище є немилозвучним, принижує його носія, та ми маємо пам'ятати, що прізвище, як і ім'я, - це частинка нашого «я». Яким би смішним воно не було, ми звикаємо до нього, якоюсь мірою любимо його і дуже ображаємось, коли бачимо насмішку чи нетактовне співчуття на нашу адресу. Тож навіть тоді, коли ви почули не зовсім етичне прізвище, слід проявити стриманість і такт, щоб не образити людину.

Тим більше, що прізвища сьогодні умовні, вони не відображають ні роду занять конкретної людини, ні її характеру, зовнішності, поведінки і таке інше. Справедливо говорять у народі, що не прізвище красить людину, а людина може зганьбити чи прославити своє прізвище.

Що означає прізвище головного персонажа комедії?

(Корінь Маз- говорить про здібності предків до малювання).

-Чи є у нього підстава для зміни власного прізвища?

М.Куліш як письменник, суспільний діяч і просто українець не міг залишитися байдужим до змін у суспільстві, намагався про них розповісти. У драматичному творі це було можливим тільки через висловлювання героїв. До речі, М. Куліша називають провидцем за твір „Мина Мазайло”. Ми спробуємо довести це, аналізуючи деякі репліки драми.

«Мина Мазайло» - драматичний твір. Щоб ви на хвилю зможли відчувати себе акторами, пропоную вам вибрати елементи одягу, предмети, які, на вашу думку, могли б належати вашому герою. Використайте їх, проголошуючи репліку.

- Серцем передчуваю, що українізація – це спосіб робити з мене провінціала, другосортного службовця і не давати мені ходу на вищі посади.

З перших же кроків українізація зіткнулася з опором партійного і державного апарату. Згідно з даними уряду УРСР, на початку 20-х років органи радянської влади в Україні переважно обслуговувалися російськомовними чиновниками, які в більшості своїй не сприймали українізацію, вважали її політичним маневром і всіляко саботували.

У 1923 р. секретар ЦК КП(б)У Д. Лебідь виступив з «теорією», в якій доводив, що в Україні точиться «боротьба» двох культур: російської – «пролетарської, передової», і української – «селянської, дрібнобуржуазної, відсталогої». Більшовики в цій боротьбі, природно, повинні бути на боці російської культури. Хоча ця шовіністична теорія була засуджена, відповідні настрої серед більшовиків залишилися.

Посилаючись на постанову ЦВК СРСР 1929 р., згідно з якою державні органи й підприємства союзного підпорядкування зобов'язувалися спілкуватися між собою і з центром мовою їхніх правлінь (тобто російською мовою), а з місцевими органами – національною мовою, чиновники взагалі відмовлялися вивчати українську мову. Особливо складна ситуація була на підприємствах, очолюваних керівниками-росіянами, ставлениками Москви. Працівникам, які спілкувалися українською мовою, навішували ярлики «самостійників», «націоналістів», «другосортних спеціалістів».

Дядько Тарас:

- Їхня українізація – це спосіб виявити всіх нас, українців, а тоді знищити разом, щоб і духу не було... Попереджаю!

Паралельно з українізацією йшло нечуване нищення українського народу: розгром Української Автокефальної Православної Церкви, розгром Української Академії наук з припиненням її видавничої діяльності, розгром української кооперації, переслідування і фізичне знищення українських

письменників, режисерів, акторів і т.д. Однак геноциду серед інтелігенції виявилось замало. У 1932–1933 роках був улаштований штучний голод, за допомогою якого було виморено мільйони селян – стихійних носіїв української мови. Сталін винищував українських селян передусім тому, що вони українці, а вже тоді тому, що вони селяни (Р. Конквест).

Українськомовних громадян вимордували незрівнянно більше, ніж удалося "українізувати" російськомовних.

У цих умовах думати, не те що розмовляти по-українському було ризиковано.

"Я був невдоволений тим, як проводилась українізація; я страждав, бачачи самі тільки українські заголовки в газетах (текст російський); я чекав, коли здійсниться пророцтво Скрипника, і в українських містах заговорять по-українському", – писав М. Драй-Хмара 1936 року в тюрмі, за декілька днів до заслання на Колиму, звідки він уже ніколи не повернувся. Так і виглядала українізація: заголовок український, а текст російський. А хто цим був незадоволений – того в тюрму або в концтабір.

Для російських і проросійських партдержапаратників та міщан-обивателів українізація була комедією. А для українців вона закінчилась апокаліптичною трагедією.

Мокій:

- Хто стане нищити двадцять мільйонів лише селян українців, хто?

Одним з найстрашніших злочинів сталінізму проти українського народу був організований ним голод 1932-1933 рр. До цього голоду держава штовхала село, яке відмовлялося прийняти колгоспну систему, від початку колективізації. Протягом січня – листопада 1931 року в Україні було заготовлено 380 мільйонів пудів хліба. Але цього було досягнуто в результаті знекровлення села. У багатьох селян вилучили все зерно. Голод пішов Україною.

Інформація про голод у деталях була відома вищому керівництву держави. Але замість того, щоб рятувати селян, держава посилила тиск на них. На місця були направлені надзвичайні комісії ЦК ВКП(б). подвірні обшуки супроводжувалися конфіскацією не лише зерна, а й картоплі,

буряків, сала, м'яса та інших продовольчих запасів на зиму. Селяни були позбавлені всього їстівного. Цим партійно-державний апарат цілком свідомо прирікав їх на смерть.

Донині не встановлена кількість жертв голоду 1932-1933 років. Сталінське керівництво заборонило згадувати про нього в засобах інформації. Дослідження розпочалося наприкінці 80-х років. Автори називають різні цифри померлих від голоду, які істотно різняться – від 3 до 4,5 мільйонів чоловік.

Тьотя Мотя:

- Та в «Днях Турбінних» Альоша, ти знаєш, як про українізацію сказав: все це туман, чорний туман, каже, і все минеться. І я вірю, що все оце минеться. Зостанеться єдина, неподільна...

Попри те, що “українізація” повсякчас відбувалася під акомпанемент червоного терору, її успіхи не можна не визнати вражаючими: вже на кінець 1927 року українською мовою вчилася 77 відсотків школярів, а на 1932 рік на 88 відсотків було зукраїнізовано пресу.

Як тільки комуністичний режим зрозумів, що ситуація виходить з-під контролю, кампанію “українізації” у 1932-1933 роках було брутально припинено, а національне відродження - умертвлено й розстріляно. Мільйони виморених голодом українських селян, що становили основу нації, плюс 80 відсотків репресованих кадрів української культури - таким виявився підсумок “українізації”.

Варто тут згадати “процедуру” перепису населення Кубані, що відбувався у 1924 році: нерідко під дулом пістолета український селянин мусив відповідати на запитання: “Ты русский или петлюровец?” - і зрозуміло, що кількість тих, котрі записалися росіянами, ураз зросла на сотні тисяч.

Вождь радянської імперії Сталін сформулює у своєму тості з нагоди святкування 20-річчя жовтневого перевороту : “І ми будемо знищувати кожного такого ворога, ми будемо знищувати увесь його рід, його сім’ю”. До речі, цей же вождь ніскільки не приховував того, з якою саме метою було дозволене контрольоване більшовизмом “національне відродження”, що офіційно потрактовувалося як “розквіт націй”. Як говорив він на ХУІ з’їзді

ВКП(б) (1930 рік), “треба дати національним культурам розвинути і розгорнутися..., щоб створити умови для злиття їх в одну спільну культуру з однією спільною мовою”.

Численні факти засвідчують, що на “розгортанні” національних культур (в першу чергу - української та білоруської як найближчих за мовою до російської) правляча кремлівська кліка поставила крапку вже на початку 30-х років. Так, у Постанові ЦК ВКП(б) та Раднаркому СРСР від 14 грудня 1932 року вказувалося, що в ряді районів України “українізація” вийшла з-під більшовицького контролю та посприяла посиленню впливу “буржуазно-націоналістичних елементів. І влада терміново вжила потрібні заходи...

Порівняно з 1932/1933-м навчальним роком вже в наступному навчальному році кількість українських шкіл зменшилася в Україні на 270, а кількість російських зросла на 198.

Тож, як бачимо, думки Миколи Куліша, вкладені в уста персонажів комедії «Мина Мазайло», дійсно стали пророчими.

Коли мова заходить про українізацію, національне питання, мовці використовують слова: патріотизм, націоналізм, шовінізм, манкурт... Характеризуючи своїх персонажів, вам доведеться користуватися ними.

Тлумачний словник

***Шовінізм** – людина, що обстоює ідею расової винятковості та розпалює національну ворожнечу й ненависть.*

***Націоналіст** – той, що розпалює національну ворожнечу під гаслом захисту своїх національних інтересів і національної винятковості.*

***Манкурт** – особа, що відмовляється від свого народу, національності.*

***Патріот** – віддана своїй вітчизні та народу людина, яка поважає інші національності*

Як ми вже визначились, погляди на українізацію у персонажів трагікомедії є не одноставними. Вони також по-різному ставляться і до української мови. Поясніть погляди своїх героїв. (У презентації по черзі подаються уривки з фільму «Мина Мазайло» з репліками, учні тлумачать позиції своїх персонажів)

Мина Мазайло:

- « *Оце саме «ге» і є моє лихо віковичне. Прокляття, якесь каїнове тавро, що по ньому мене*

впізнають навіть тоді, коли я розговорю не те що чистою руською, а небесною, ангельською мовою... оце саме «ге» увесь вік мене пекло і кар`єру поламало...»

Харківський службовець Мина Мазайло, українець за походженням, вирішив змінити

своє «плебейське прізвище» на щось милозвучніше. Він підшукав собі вчительку Бароново-Козино, яка обіцяє навчити його правильної російської вимови. Мина сподівається, що тоді для нього настане справді щасливе життя. Але разом із прізвищем відмовиться він і від свого українства, від «мужицтва» й стане одного чудового дня Сиреневим, Розовим, Тюльпановим, на крайній випадок — Мазеніним. Саме в прізвищі він убачає причину своїх службових і життєвих поразок. «Мазайло» для нього, як камінь на шії, тавро його соціального рабства. Українську мову він вважає тавром, яке видає його, як він вважає «другосортне» походження. Його ми вважаємо манкуртом. Щоб утриматися на своїй посаді, а також підвищувати свою кар`єру, Мина Мазайло ладен навчитися неймовірно важкої, незрозумілої йому російської мови. Саме цим він намагається заслужити повагу в суспільстві.

Дядько Тарас:

- «*...Ми расейщини в нашій мові ніколи не заводили, а ви що робите?...Є своє слово «універсал», а ви «маніфеста» заводите... Рідне слово «пристрій» ви на «апарат» обернули, а забули, як у народній мові про це говорить?»*

Дядько Тарас - гротескна фігура. Він виступає за збереження старого, патріархального, без урахування нових умов життя. Дядько Тарас категорично виступає проти впровадження в українську мову іноземних слів. Він ладен придумувати нові українські слова, тільки б не «красти» чужих. Проте в суперечці, хто в кого «вкрав» слова, змінювати чи не змінювати

прізвище Мазайлові, дядько виявляється слабшим за тітку Мотю й здається на її милість. Є в нього й висловлювання, не позбавлені здорового глузду, продиктовані любов'ю до рідного краю й народу, глибоким знанням історії, але він дуже швидко здає свої позиції під час дискусії. Дядько Тарас хоча і називає відкрито себе шовіністом, але за своєю позицією він більше схожий на націоналіста.

Мокій:

- «Сиджу сливе сам удень і вночі та перебираю, потужно вивчаю забуту й розбиту і все ж таки яку багату, прекрасну нашу мову! Кожне слово! Щоб не пропало, знаєте, щоб пригодилось воно на нове будівництво. Бо, знаєте, вивчивши мову так-сяк, нічого з неї прекрасного й цінного не складеш...»

Син Мокій, «вдарений мовою», без п'яти хвилин комсомолец, у драмі виступає антиподом свого батька й мріє додати до «Мазайла» загублену половину «Квач». «Мазайло-Квач» звучить для Моки як музика. Він чужий націоналізму та далекий і від інтернаціонального пафосу комсомольців.

Єдине, чим Мока захоплений — це багатством української мови. Мовні симпатії Куліша зробили постать Моки ніби позитивною й такою, що виражає авторські ідеї, а позитивний герой з Моки — ніякий. Мока дійсно має глибокі знання української історії, літератури, фольклору, тонке відчуття мови. Він романтик і мрійник. Його філологічні коментарі захоплюють і чарують. Уля каже: «...Він

на тебе словами отими тощо... аж пахне». Але коли він говорить дівчині замість слів кохання: «Ах, Улю! Мені вже давно хотілось вам сказати... Хотілось сказати, а тепер ще охотніше скажу: Улю! Давайте я вас українізую!» — то звучить смішним. У суперечці з батьком Мокій грубий, жорсткий, нестриманий. У нестямі кричить: «З новим прізвищем! У криницю!».

У Мокія є певні риси патріота, але в нього далі замилювання «укрмовою» справа не йде.

Тьотя Мотя:

- «Я так і знала, так і знала, що тут діло нечисте... Так он вони хто, ваші українці! Тепера я розумію, що таке українська мова. Розумію! Австріяцька видумка, так?»

Заскоружлості поглядів і ворожості до української мови, історії, культури можна лише подивуватися. Репліки тьоті Моті смішні, але й небезпечні. Побачивши на вокзалі напис українською «Харків», вона цілком серйозно питає: «Нащо, питаюсь,

навіщо ви нам іспортили город?». Те, що в українській опері «Тарас Бульба» артисти співають по-українському вона називає «безобразієм».

Її докази мають незаперечну логіку: «Да єтого не может бить, потому што єтого не може бить нікада!». Українська мова для неї — просто «австріяцька вигадка». Убивчим за силою сарказмує висловлювання тьоті Моті: «По-моєму, прілічнее бить ізнасілованной, нежелі українізірованной». Вона рознервувалася, коли Уля сказала, що її ноги відповідають «українському стандарту», бо відразу кинулася крадькома вимірювати свої. Завдяки майстерності й таланту М. Куліша ім'я «тьотя Мотя» перейшло в народі до розряду прізвиськ. Тьотя Мотя – шовіністка за всіма показниками.

4. Дайте відповіді на запитання:

- 1) У якому місті розгортаються події п'єси?
- 2) Через що посварилися й образили одна одну мати й Рина?
- 3) Назвіть повне ім'я Рини, дочки Мина Мазайла.
- 4) Яке завдання дала Рина подрузі Улі?
- 5) Вірш якого поета Уля знайшла для Мокія?
- 6) Чому Мина Мазайло вирішив змінити прізвище?
- 7) Під яким прізвищем він відрекомендувався своїй майбутній дружині?

- 8) Що хотів додати до свого прізвища Мокій?
- 9) Кого запросив Мазайло для вивчення правильної вимови?
- 10) Якої думки був про українізацію дядько Тарас?
- 11) Які варіанти прізвища пропонував дядько Тарас, з якими прізвищами вони в нього асоціювалися?
- 12) За що Мину Мазайла звільнили з посади?

Повторіть вивчений матеріал на попередніх уроках, бо на наступному буде контрольна робота.

Фото виконаних завдань надсилати мені на електронну пошту

ledishade@ukr.net

У темі листа вкажіть ваше прізвище, номер групи, предмет та № уроку.